

quem respicit, ut primum objectum: hæc autem additio non fit in ordine ad Deum, sed immediate in ordine ad creaturam visam. Ergo necesse est, ut hæc intuitio creaturæ existentis fiat per novum actum distinctum a visione, qua videtur Deus, ita tamen ut ab illa visione derivetur aliquo modo, et ideo dicatur esse in Verbo, non proprie et formaliter, sed causaliter.

10. *Conclusio.* — Nihilominus non est recedendum a sententia D. Thomæ et communis. Unde dico, beatos et posse et de facto videre creaturas in Verbo, non tantum ut posibles, sed etiam ut existentes, vel futuras in aliqua differentia temporis. Sic D. Thomas, 3 part., quæst. 12, art. 8, 9 et 10, quem sequuntur omnes ejus discipuli et alii auctores citati, præcedenti capite (exceptis Durando et Henrico). Sumiturque ex Augustino supposita sententia ejus supra tractata. Quando enim dicit, angelos videre in Verbo creaturas, non loquitur de possibili, sed de factis. Hoc prætera supponunt, qui docent (ut capite sequenti videbimus) videre beatos mysteria fidei in Verbo, loquuntur enim de mysteriis factis, non enim credimus, tantum posse hæc Deum facere, sed fecisse; hoc ergo etiam videbimus, igitur videbimus existentias talium rerum. Alia etiam, quæ ex Bernardo et Concilio Senonensi supra adduximus, ad hoc confirmandum valent. Addere item possumus Laurentium Justinianum, sermone de Omnibus sanctis, qui ait: *Beatos videre clare pericula in quibus nos versamur.* Julianus etiam, Toletanus, tractans illa verba Matth. 18: *Angeli eorum semper vident,* etc., dicit: Cum angeli huc veniunt ad nos custodiendos, non separari a visione Dei, *Quia si aspectum conditoris amitterent, nec jacentes erigere, nec ignorantibus vera nuntiare potuissent.* Supponit ergo in Deo videre ea, quæ annunciant. Dionysius etiam sæpe significat, superiores angelos illuminare inferiores de his, quæ in Verbo vident. Citari solent Nazianzenus, orat. 11, 18, 20 et 22, Cyprianus, lib. de Mortalitate, Tertullianus, lib. de Monog., c. 10. Quibus locis docent, beatos res nostras curare et videre, sed illi facile possunt explicari de revelatione facta extra visionem Verbi. Denique de anima Christi omnes docent, videre in Verbo omnia, quæ Deus scientia visionis. Quod negare nec pium esset, nec prudens, aut probabile, at vero si non videat ipsomet actu beatifico, dici non potest cum fundamento quod simul omnia videat, nec facile intelligi poterit, quomodo successive omnia illa exhauriat, cum

sint infinita: oportet ergo fateri, in Verbo videre simul uno actu res infinitas.

11. Ratione tandem solum probari hoc potest, quia non implicat contradictionem; nulla enim ostendi potest, ut patebit explicando aliquo modo et respondendo factis objectionibus. Deinde quia per se verisimile est, Deum posse per aliquam creatam scientiam per se infusam manifestare hujusmodi res secundum existentias suas, et multi probabiliter existimant, Christi animam per scientiam infusam cognovisse evidenter futura contingentia in se ipsis: ergo multo magis hoc fieri poterit per scientiam beatam, quæ est altioris ordinis, per quam perfectiori modo scientia et æternitas Dei participatur. Præterea sic explicatur: Nam Deus in seipso creaturas continet et perfectissimo modo illas comprehendit, non solum essentias et virtutes earum cognoscendo, sed etiam causalitates et omnes causalitates et omnes determinationes earum, quæ vel futuræ sunt, vel futuræ essent, si tales creaturæ fierent: aut si tali modo operari permitterentur: ergo simili modo potest Deus communicare intellectui creato talem, tamque perfectam visionem creaturarum in Deo, ut per eam videantur creaturæ cum omnibus virtutibus, causalitatibus, ac determinationibus earum. Quia tota difficultas, quæ potest esse in hac scientia creata, fere reperitur in increata, et nulla est aperta repugnantia in hujusmodi participatione.

12. Unde non est necesse hujusmodi existentiam, vel futuritionem effectus creati videri proprie et immediate in virtute aut in voluntate divina, tanquam in causa potente operari, vel actu operante: contra hoc enim recte procedunt difficultates positæ, quæ eodem modo urgent in scientia increata Dei: satis ergo est, quod creaturæ ipsæ simpliciter cognoscantur in Deo tanquam in causa et quod illa scientia propter eximiam perfectionem suam consequenter extendatur ad intuendum in creatura quidquid in ea esse potest, vel aliquando futurum est, ut in ultima objectione circa secundam opinionem sufficienter explicatum est.

13. *Quæsitum.* — Ut vero illi objectioni respondeamus (aliæ enim ex dictis expeditæ sunt) quæri potest, an hæc perfectio conveniat omni visioni beatificæ, ita ut omnis creatura, quæ per quacumque visionem beatam ut possibilis videtur, videatur etiam ut existens, si futura est, vel ut operans, si est operatura. Unde consequenter oportet exponere, ad satisfaciendum

difficultati supra positæ, per quid extendatur visio ad hujusmodi representationem, si id non habebit præcise ex hoc, quod visio est. Et in utroque videri potest hæc necessario esse conjuncta in visione, et ideo nullam extensionem, vel additionem in visione necessariam esse. Et potest a simili declarari, nam angelus eodem lumine, quo rem singularem cognoscit possibilem, etiam videt existentem, quando existit.

14. *Responsum.* — Nihilominus probabilius videtur, non sequi necessario unum ex alio, ita ut licet res aliqua sit aliquando habitura existentiam, possit in Verbo videri quoad essentiam, non videndo, quod futura sit. In quo cum Durando et Henrico sentio. Et ratio est, quia sine dubio perfectior est visio, qua cognoscitur creatura in Deo intuitive, et ut existens, quam si videatur tantum ut possibilis, etiam si supponamus, illam creaturam habituram esse existentiam. Majoris item virtutis est cognoscere de voluntate creata, quid factura sit, quam cognoscere tantum, quid possit facere, ergo idem est de visione Dei; ergo non est necesse, ut omnis visio creata, quæ minorem perfectionem habet, habeat etiam majorem, cum illa visio limitata sit et possit recipere magis et minus. Præterea de ipsamet voluntate divina supra diximus, non esse necessarium, ut beatus videat, quid Deus decreverit, quamvis facillime videat, quid Deus possit velle, ergo idem est proportionaliter de voluntate creata visa in Deo. Tandem quia alias possunt inferri incommoda multa, ut quod omnes beati videant vel ultimam circulationem solis futuram, atque ita diem judicii, vel omnia futura contingentia earum saltem rerum, quas posibles esse cognoscunt, quæ non sunt facile admitenda.

15. *Secunda conclusio.* — Unde ulterius dicendum est, visionem Dei, per quam videntur illa duo, esse distinctam ab ea qua videtur alterum tantum et priorem sine dubio esse magis perfectam: et consequenter esse talem, ut illa posita cum sua perfectione necessario hæc omnia videantur. Quia, ut sæpe dictum est, visio naturaliter representat et per modum causæ formalis, quidquid representare potest, sive primario, sive secundario, et ideo necessario habet hunc effectum, si talis visio actu existit et intellectum informat. Cum vero petitur, quid sit hæc perfectio, quam addit talis visio supra aliam, dicendum est, non esse partialem aliquam entitatem per modum extensionis: quia non est talis compositio in illa visione, nec esse solam intentionem, quia hæc

sola non causat quasi extensionem in objecto, sed esse ipsamet individuum entitatem visionis, quia scilicet una est perfectior altera, et ideo ex se sufficiens ad manifestandum perfectius Deum et creaturas in Deo et consequenter ad comprehendendum melius aliquas creaturas, vel virtutes et determinationes, aut existentias earum, ut in præcedenti capite latius dictum est.

16. Atque hinc colligitur responsio ad ultimam interrogationem, quæ hic fieri potest, an scilicet visio beata, per quam videntur creaturæ existentes, simul et a principio representet omnes, etiam antequam fiant: vel solum quando fiunt et existunt. Scotus enim et nonnulli ex Thomistis hunc posteriorem modum amplectuntur, propter quamdam difficultatem, quam attingemus, capite sequenti, et D. Thomas, 1 part., quæst. 89, art. 8, dicit: *Beatos videre omnes res, quando sunt præsentis.* Et quidam ex his auctoribus dicunt, hoc fieri sine ulla mutatione in illa visione, per solam mutationem objectorum. Quod videtur sentire Ferrarius 3, contra Gentes, cap. 59, et in eadem sententia plane sunt Bonaventura in 3, d. 14, art. 2, quæst. 3, Scotus, quæst. 2, § ult., Marsilius 3, q. 10, art. 2, 3, partis illius. Alius vero dicendi modus esse potest, non esse inconveniens admittere talem mutationem in visione Dei, quæ sit circa creaturas et non circa Deum, quia hoc non repugnat beatitudini.

17. *Vera opinio D. Thomæ.* — Sed contraria sententia est sine dubio vera et D. Thomæ, qui ubique asserit, in scientia beata omnia simul videri, 1 part., quæst. 12, art. 9 et 10, et 22, q. 83, art. 4 ad 2, et 3 part., quæst. 10, art. 2, et in 4, d. 45, quæst. 3, art. 1, ubi idem sentit Capreolus, quæst. 1, et Paludanus, quæst. 2. Unde addit ipse D. Thomas, quæst. 8, de Verit. art. 12, respectu illius visionis perinde esse, quod res sit facta, vel futura, et ex hoc principio docuit, 1 part., quæst. 10, art. 5 ad 1 visionem beatam mensurari æternitate participata, quia nimirum illa visio omnino invariabilis est. Quod etiam expresse docuit Augustinus, lib. 12 Confess., cap. 11 et 3, estque valde consentaneum illi visioni, ut beatitudo ultima est et ultimus terminus meritorum, quæ immutabilia erunt. Item quia lumen gloriæ incorruptibile est, et supra est otensum naturali necessitate prodire in actum sibi adæquatum et proportionatum. Hinc ergo, ut opinor, aperte concluditur visionem illam nec in objecto admittere successionem, quia illa successio non posset fieri sine mutatione aliqua in

ipsa visione, quia non potest fieri mutatio in effectu formali, quin fiat in forma. Præterea in visione illa non potest fieri mutatio circa creaturam, quin fiat circa Deum, cum perfectio visionis proveniat ex modo, quo creatura videtur in Deo. Imo, cum dictum sit, hanc perfectionem convenire tali visioni ratione suæ indivisibilis entitatis, non potest in ea intelligi talis mutatio, nisi facta mutatione in tota visione.

18. Ut ergo illa visio sit immutabilis, ut re vera est, oportet ut quidquid per illam videri potest in aliqua differentia temporis, a principio beatitudinis videatur. Neque hoc habet novam difficultatem, neque inconveniens ullum, quia rationes factæ probant hoc esse possibile, quod possibile est, etiam maxime decens et consentaneum beatitudini est. Ubi cumque ergo D. Thomas docet vel angelis, vel animabus beatis revelare Deum aliquid novum, intelligit de revelatione extra Verbum, nam cum non videant omnes omnia, ut sequenti capite dicemus, capaces sunt revelationum et illuminationum circa multa contingentia, sed illæ revelationes extra visionem beatam fiunt. Unde nominales, cum negent beatos videre hæc contingentia formaliter in Verbo, consequenter dicunt, successive ea videre, causaliter in Verbo. Tamen quia inconveniens est de Christi anima ita sentire et de omnibus beatis quoad ea, quæ ad suum statum pertinent, ideo melius dicitur hæc, quæ ad statum pertinent, simul videri, alia successive et extra Verbum.

CAPUT XXVIII.

QUÆ RES DE FACTO VIDEANTUR A BEATIS IN DEO.

1. *Status quæstionis.*—Diximus, posse beatos videre in Verbo, tum res possibles, tum etiam existentes et obiter significavimus videre aliquas, non tamen omnes. Hinc ergo oritur difficultas præsentis quæstionis, quæ nimirum regula servanda sit ad judicandum, quid videant et quid non videant: de qua re multa dicunt moderni. Ego tamen breviter expediam rem, quia est valde incerta. Ad tria vero capita possunt omnia revocari: primum continet mysteria fidei et res omnes supernaturales: secundum res naturales: tertium actus liberos et contingentes creaturarum, tam præsentis quam futuros.

2. *Prima conclusio.*—Circa primum dicendum est, beatos videre in Verbo mysteria fidei,

quæ in via crediderunt. Hanc assertionem aliqui putant ita certam, ut contraria sit erronea, vel ut minimum parum tuta et parum consentanea fidei. Probant ex Paulo 1, ad Corinth. 13, dicente: *Ex parte cognoscimus, cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.* Quibus verbis significat, videre beatos in Verbo omnia, quæ in hac vita credunt, quod esse non posset, nisi in Verbo viderent creaturas, quia multa mysteria credita, creata sunt. Confirmatur, quia si hæc mysteria non vident, nullam creaturam in Verbo vident, ergo non esset unus beatorum alio, quod est erroneum. Patet sequela, quia non alia ratione potest unus alio esse beatorum, nisi quia plura videt in Verbo. Sed hæc posterior conjectura levis est, quia inæqualitas essentialis beatitudinis non est nisi in videndo ipso Deo perfectius, vel minus perfecte, sive in illo videantur creaturæ, sive non, juxta vulgare dictum Augustini, 5 lib. Confess., capit. 4, qui licet de viatoribus loquatur, tamen cum proportionem applicari potest ad beatos. Quomodo autem illa inæqualitas conjungatur cum visione creaturarum in Deo, statim explicabitur.

3. Testimonium etiam Pauli non sufficit ad faciendam certitudinem, Paulus enim ibi directe solum docet, visuros esse nos in patria Deum in propria sua natura, quam in via solum ex creaturis concipimus. Hoc enim significant illa verba: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Hoc ergo solum habemus certum ex illis verbis. De aliis vero mysteriis fidei nihil ibi dicitur. Quia vero ibi docet evacuandam esse fidem, cum subjungit: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*; inde potest probabiliter colligi, habituros nos in patria perfectam scientiam mysteriorum, quæ in via credimus. Quod autem illa scientia futura sit in Verbo formaliter, id est, per visionem beatam, non potest ex illo loco certo colligi. Nam ut in primo tomo de Incarnatione, quæstione undecima, dixi, etiam de mysteriis supernaturalibus potest dari evidens notitia aliquo alio modo. Est autem probabilis conjectura, quod hæc mysteria videnda sint in Verbo, quia visio correspondet fidei, et ideo conveniens est, ut omnia, quæ in via creduntur, in veritate divina testificante, videantur in patria in ipsamet veritate divina se manifestante. Unde Augustinus 20, de Civitate, c. 21: *Quid videbimus nisi Deum et omnia illa quæ nunc videmus credentes?* De mysterio etiam Incarnationis est valde verisimile, non posse exacte, et prout in se est videri, nisi eadem vi-

sione, qua videtur Verbum, videatur humanitas illa unita: quia illud admirabile compositum ex Verbo et humanitate non potest, prout in se est, videri, nisi viso utroque extremo.

4. *Additur aliud testimonium.*—Secundo potest addi aliud probabile testimonium ejusdem Pauli 2, Corinth. 3: *Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes in eadem imaginem transformamur a claritate in claritatem.* Quorum verborum probabilis sensus est, nos in lege gratiæ rejecto velamine veteris testamenti, expressius, ac distinctius cognoscere supernaturalia mysteria: quæ cognitio quamvis sit obscura, comparatione legis veteris dicitur claritas quædam. Ab hac autem claritate fidei, dicit Paulus, nos transformari in claritatem gloriæ. Ut sicut in lege gratiæ expressius, ac distinctius cognoscuntur, quæ in veteri erant adumbrata, ita speremus in gloria aperte et clare esse videnda, quæ hic credimus. Ita fere Ambrosius, Anselmus et D. Thomas in Paulum, et Augustinum, epist. 112, cap. 21: *A claritate (inquit) fidei in gloriam contemplationis æternæ.* Et libro 15, de Trinitate, cap. 8: *Transformamur de forma in formam, id est, de obscura in lucidam, de gloria fidei, in gloriam speciei, de gloria qua filii Dei sumus in gloriam qua similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est.*

5. *Hæc opinio est communis.*—Propter hæc, ergo, pia hæc opinio inter graviores scholasticos magis recepta est: eamque significat divus Thomas 1, part., q. 1, art. 2, ideo enim dicit nostram theologiam subalternari scientiæ beatorum, quia ipsi vident principia fidei quæ nos credimus, et 2, q. 1, art. 1 et 1, 2, q. 4, articulo 3, dicit visionem succedere fidei. Ratio denique assignari potest, quia hujusmodi visio est præmium valde consentaneum fidei. Item quia fideles merito cupiunt videre quæ credunt: ergo verisimile est hoc justum desiderium explendum esse ipsa beatitudine essentiali, cum facile modo perfectiori fieri possit. Denique, quia mysteria fidei, quæ ad Divinitatem pertinent, necessario videntur viso Deo, quæ vero pertinent ad Christi humanitatem, partim videri non possunt perfecte extra Verbum, partim sunt quasi proprietates consequentes mysterium Incarnationis, quo viso expediens est cætera videri. Neque circa hoc est nova difficultas.

6. *Duo dubia quæri possunt.*—*Prius dubium expeditur.*—Duo vero possunt interrogari, unum, an in hoc futuri sint æquales omnes beati, cum in hac vita non fuerint omnes æquales

in credendo, ut per se constat. Respondetur in intensione seu claritate qua videbunt hæc mysteria, certum est non esse futuros æquales, nam qui fuerit beatorum perfectius videbit. Tamen in extensione seu numero mysteriorum probabiliter credi potest omnes visuros omnia mysteria in Ecclesia militante credita, saltem quoad rationes præcipuas et específicas seu essentielles. Quia veluti per accidens est, quod non omnes omnia actu crediderint, nam quantum erat ex parte fidei et piæ affectionis voluntatis, parati fuerunt ad credenda omnia. Et ita applicari possunt hic fere omnes allatæ conjecturæ.

7. *Posterius dubium enodatur.*—Secundo quæri potest an videnda sint hæc mysteria in omnibus individuis eorum, vel tantum secundum rationes communes. Respondetur quædam esse quæ tantum in uno individuo existunt, ut constat de mysteriis divinis et de Incarnatione et omnibus quæ in particulari creduntur, de humanitate CHRISTI aut de Beata Virgine. Hæc ergo sine dubio videbuntur in particulari et individuo, quia ita creduntur, et quia hoc pertinet ad exactam eorum scientiam. Alia vero sunt mysteria, quæ in multis individuis multiplicantur, ut sunt, verbi gratia, mysterium Eucharistiæ vel resurrectionis et similia, et hæc non oportebit videri in omnibus individuis, quia nec necesse est ad perfectam mysteriorum cognitionem, nec etiam absolute creduntur in omnibus individuis, sed vel confuse, vel sub ratione communi, vel sub conditione, si adhibita sunt omnia necessaria ad mysterium perficiendum. Est autem credibile hæc omnia videnda esse in aliquibus individuis, ut visio sit magis clara et distincta, etiam prout terminatur ad tale secundarium objectum. Individua autem illa erunt, vel quæ præcipua fuerint, vel quæ magis in particulari fuerint credita, vel quæ ad unum quemque beatum magis pertinerint.

8. *Secunda conclusio.*—*Contra rationem obijcitur.*—*Responsum.*—Circa secundum caput dicendum est omnes beatos visuros in Verbo totam universi machinam, compositionem et ordinem, et omnes species rerum ex quibus constat, vel quæ in ipso factæ fuerint in aliqua differentia temporis. Sic divus Thomas, 1 part., q. 22, art. 8, ad 4, et 3, contra Gent., cap. 59, et ibi Ferrario et Soto 4, distinctione 49, q. 3, art. 3, conclusione sexta: et sumi potest ex doctrina Augustini supra tradita, quod angeli vident in verbo omnia opera sex dierum. Ratio divi Thomæ est, quia beatus naturaliter appetit hæc omnia scire, quoniam habet eorum om-